

BOUBACAR SIDI DIALLO

ORGANIZACJA JEDNOŚCI AFRYKAŃSKIEJ W PROCESIE POKOJOWEGO REGULOWANIA SPORÓW MIĘDZYNARODOWYCH W AFRYCE

1. UWAGI WPROWADZAJĄCE

1.1. Geneza organizacji jedności Afrykańskiej

Powstanie największej regionalnej organizacji międzynarodowej, to wydarzenie wieńczące trudny i ważny etap walki o budowę jedności Kontynentu Afrykańskiego.

Panafrykańska Konferencja „na szczycie”, która zgromadziła w Addis Abebie (22 - 25 maja 1963 r.¹) przywódców prawie wszystkich niepodległych wówczas państw afrykańskich, zakończyła się utworzeniem OJA².

Czołową ideologią oraz ruchem, który wywarł decydujący wpływ na proces budowy jedności afrykańskiej, stał się panafrykanizm, którego narodziny datuje się na koniec XIX wieku. Tworzony początkowo w celu walki z kolonializmem oraz z dyskryminacją rasową, z czasem za główne cele obrał sobie: „niepodległość Afryki, jedność afrykańską, osobowość afrykańską i radykalne przeobrażenia społeczne”³. Realizacji tak wytyczonego celu służyć miały liczne kongresy panafrykańskie – poczynając od pierwszego kongresu panafrykańskiego, który odbył się w lutym 1919 roku w Paryżu zorganizowany przez dr. W. E. Du Bois, inicjatora i aktywnego uczestnika wszystkich następnych kongresów panafrykańskich, nawołujący do antykolonializmu i antyimperializmu.

Doktryna polityczna zakładająca działalność na rzecz panafrykańskiej jedności i solidarności, której rzecznikami było wielu przywódców ruchu narodowo-wyzwoleńczego, przyjęła formę Karty OJA, która weszła w życie 13.09.1964 roku⁴.

1.2. Cele i zasady OJA

Wśród celów, które postawiła przed sobą OJA, a do realizacji których zobowiązały się państwa członkowskie, są m.in.:

¹ *Conférence au Sommet des pays indépendants africains*, Addis Abeba 1963, „Ethiopian Observer” 1963, vol. VII, nr 1 (specjal Issues on the Addis Abeba Summit Conference).

² A. F. Adona, *The organization of African Unity*, Cleveland 1968.

³ B. Boutros Ghali, *L'organisation de l'unité Africaine*, Paris 1969.

⁴ B. Boutros Ghali, *The Addis Abeba charter*, „International conciliation” 1964, nr 54, s. 7 - 62.

- umacnianie jedności i solidarności państw afrykańskich;
- koordynacja i rozwój współpracy państw afrykańskich zmierzających do „stworzenia narodom Afryki lepszych warunków bytu”;
- obrona suwerenności, integralności terytorialnej i niepodległości państw afrykańskich;
- likwidacja kolonializmu w Afryce „we wszystkich jego postaciach”;
- popieranie współpracy międzynarodowej.

Analiza treści tych celów, pozwala wnioskować o ich zbieżności z celami ONZ⁵. Zgodnie z artykułem VI Karty, państwa członkowskie OJA zobowiązały się jednocześnie „skrupulatnie przestrzegać” wszystkie zasady obowiązujące w karcie ONZ⁶. Twórcy OJA uznali jednak za konieczne umieszczenie w karcie takich zasad, które bezpośrednio dotyczą samych problemów afrykańskich, mianowicie zasady wyzwolenia zależnych terytoriów afrykańskich i nieprzystępowania do żadnych bloków.

Te zasady nie mają charakteru biernie neutralnego albowiem niezaangażowanie nie przesądza o obojętności w obliczu gwałcenia praw kraju i narodu do niezależności. Odmowa przystępowania do bloków mocarstw imperialistycznych służy zatem walce z imperializmem i kolonializmem.

2. STRUKTURA I CZŁONKOSTWO OJA

Zarówno struktura jak i członkostwo OJA wyznaczone są politycznymi i gospodarczymi zadaniami stojącymi przed organizacją. Zadania te decydują o kształcie i kompetencjach organów OJA: statutowych, pomocniczych i wyspecjalizowanych⁷.

Jeżeli chodzi o organy statutowe, to można wśród nich wyróżnić głównie takie jak: konferencja szefów państw i rządów, Rada Ministrów, sekretariat generalny oraz komisja mediacji, konsyliacji i arbitrażu. Dwa pierwsze z wymienionych organów głównych mają charakter międzynarodowy i plenarny, natomiast sekretariat pełni funkcję administracyjną. Odrębną kategorię stanowią organy pomocnicze, utworzone na podstawie uchwał statutowych i tzw. organy wyspecjalizowane o charakterze statutowym. Ponadto w skład struktury Organizacji Jedności Afrykańskiej wchodzi tzw. niestałe organy pomocnicze – Komisje *ad hoc*, służące wykonywaniu zadań doraźnych.

Należy podkreślić, iż najbardziej rozległe kompetencje, z pośród wszystkich organów Organizacji Jedności Afrykańskiej, posiada Konferencja szefów państw i rządów, w której gestii leży: rozpatrywanie spraw stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania Afryki, ustalenie dyrektyw dla Rady Ministrów, koordynacja i uzgadnianie całokształtu polityki Organizacji Jedności Afrykańskiej, rewizja działalności organów i instytucji tejże organizacji, tworzenie potrzebnych organów i instytucji oraz interpretacja i zmiana samej karty.

⁵ T. O. Elias, *The charter of the organisation of African unity*, AJIL 1965, vol. 2, s. 246.

⁶ B. Kaczyński, *Organizacja Jedności Afrykańskiej. Charakter działalności*, Warszawa 1976, s. 43 - 49.

⁷ Tekst – O. Ali, *Basic documents and Resolutions*, Addis Abeba 1969.

Dzięki karcie Organizacji Jedności Afrykańskiej Konferencja otrzymuje również uprawnienia zajmowania się problemami terytoriów niesamodzielnych oraz tych, w których władza znajduje się w ręku mniejszości nieafrykańskiej. Organ jest więc władny rozpatrywać sprawy w obrębie całości kontynentu, a ponadto spełnia liczne funkcje o charakterze organizacyjnym, dotyczące działania wewnętrznego mechanizmu Organizacji Jedności Afrykańskiej, takie jak: powołanie i odwołanie Sekretarza Generalnego, kontrola sprawozdań z działalności organizacji, rozpatrywanie poprawek wnoszonych do Karty.

Do tej pory prace Konferencji szefów państw i rządów dotyczyły w głównej mierze spraw walki członków Organizacji Jedności Afrykańskiej o ostateczną dekolonizację Afryki i zapewnienie jej niepodległości zarówno politycznej jak i gospodarczo-kulturalnej. Działalność Konferencji skupiała się również na problematyce wzajemnej współpracy między członkami Organizacji Jedności Afrykańskiej i samą organizacją a innymi instytucjami międzynarodowymi.

Jeżeli chodzi o sesje Konferencji, to są one przygotowywane przez Radę Ministrów, która rozpatruje ponadto różne sprawy przekazywane właśnie przez Konferencję oraz kontroluje działalność Sekretariatu Generalnego, zatwierdzając sporządzone przez niego programy, wysłuchując jego sprawozdań, czy też zatwierdzając regulamin organu.

Duża aktywność Rady skupia się także wokół działalności wyspecjalizowanych komisji oraz wypracowywania przez członków OJA wspólnego stanowiska wobec innych wspólnot międzynarodowych.

Nadzór nad wykonawstwem niektórych uchwał Rady Ministrów sprawuje Sekretariat Generalny.

Do jego funkcji należy przede wszystkim przedkładanie Radzie projektów programów i sprawozdań, dotyczących działalności Organizacji Jedności Afrykańskiej oraz przygotowywanie projektów budżetu organizacji.

W skład struktury organizacyjnej Sekretariatu wchodzi: Departament Polityczny, Ekonomiczno-Społeczny, Administracyjny, Oświaty i Kultury, Prawny, Prasy, Protokolarny, zaś na jego czele stoi Sekretarz Generalny, od którego zależy zarówno zakres jak i interpretacja przyznanых mu uprawnień.

Wybór Sekretarza, biorącego aktywny udział w sesjach organów OJA, następuje poprzez tajne głosowanie większością dwóch trzecich głosów państw członkowskich.

Mówiąc o strukturze OJA, nie sposób nie wspomnieć organu spełniającego istotną rolę w pokojowym regulowaniu sporów pomiędzy państwami członkowskimi, a mianowicie Komisji Mediacji Konsyliacji i Arbitrażu⁸. Na szczególną uwagę zasługuje rozległa sfera kompetencji organu w zakresie mediacji pomiędzy stronami sporu oraz konsyliacji, służącej do przyjęcia porozumienia w oparciu o warunki możliwe do akceptowania przez obie strony.

Procedura konsyliacyjna nie ma jednak charakteru wiążącego pod względem prawnym, z tego też powodu strony sporu często odwołują się do

⁸ B. Boutros Ghali, *L'organisation de l'unité Africaine*, Paris 1969.

procedury przed Trybunałem Arbitrażowym, którego orzeczenia posiadają moc prawną. Sam fakt odwołania się do procedury arbitrażowej jest zatem jednoznaczny z wyrażeniem zgody na podporządkowanie się orzeczeniu Trybunału. Poza przedstawionymi tu organami, w skład struktury Organizacji Jedności Afrykańskiej, wchodzi oczywiście te, które bezpośrednio rozpatrują problemy społeczne, gospodarcze i militarne dotyczące państw członkowskich. Organy te stanowią tzw. komisje wyspecjalizowane, wśród których wyróżnić można między innymi Komisję do spraw obrony. Przedmiotem jej pracy są plany obronne, szkolenia i regulamin wojskowy oraz współpraca państw członkowskich na gruncie militarnym. Z kolei problemy gospodarcze i społeczne, dotyczące państw członkowskich rozpatruje Komisja do spraw gospodarczych i społecznych współpracuje z pokrewnymi organizacjami o charakterze międzynarodowym. Z organizacjami międzynarodowymi współpracuje także w imieniu OJA Komisja do spraw oświaty, nauki, kultury i ochrony zdrowia. Jako dodatkowy organ wyspecjalizowany utworzona została Komisja Prawników Afrykańskich. Jej powstanie uzasadnione zostało istnieniem na kontynencie afrykańskim specyficznych problemów prawnych, które mogą być należycie zrozumiane i rozpatrzone jedynie przez ten organ.

Rozpatrując strukturę Organizacji Jedności Afrykańskiej, nie sposób pominąć kwestii podmiotowości tej organizacji i to zarówno tej w prawie wewnętrznym państw członkowskich, jak i tej w prawie międzynarodowym. Postanowienia, potwierdzające podmiotowość Organizacji Jedności Afrykańskiej w prawie wewnętrznym jej członków podkreślają, iż OJA posiada zdolność prawną do zawierania umów, dysponowania majątkiem ruchomym i nieruchomym oraz wszczynania postępowania sądowego. Ponadto sama organizacja wpływa na przebieg regulacji sporów umownych lub innych prywatno-prawnych, w których występuje jako strona. Może też zapewniać właściwą regulację sporów, w które został zamieszany funkcjonariusz OJA, korzystając z immunitetu. Zdolność prawną międzynarodową jest natomiast związana z przywilejami, przyznanymi organizacji przez Konwencję Ogólną, takimi jak: przywilej nietykalności siedziby, archiwów i dokumentów, przywilej swobodnego dysponowania funduszami, złotem i dewizami, przywilej komunikacyjny i nie podlegania cenzurze. Jest także wyznaczona przez immunitety organizacji a mianowicie immunitety: sądowy, administracyjny, podatkowy i fiskalny. Organizacja Jedności Afrykańskiej korzysta ponadto w swojej działalności z umów międzynarodowych, jako środków służących nawiązywaniu z Afrykańską Komisją Gospodarczą ONZ, UNESCO, Międzynarodową Agencją Energii Atomowej (MAEA) oraz Światową Organizacją Zdrowia (ŚOZ)⁹.

Specyfika prawno-międzynarodowej podmiotowości OJA wypływa z faktu niesuwerenności organizacji, której prawa i obowiązki oraz istnienie wyznaczone są członkostwem państw kontynentu. Członkiem organizacji może bowiem zostać każde państwo afrykańskie położone w granicach Afryki jako części świata, będące w swym charakterze suwerenne, niepod-

⁹ B. Kaczyński, *Organizacja Jedności Afrykańskiej. Charakter działalności*, Warszawa 1976, s. 79.

ległe i samostanowiące. Wśród krajów członkowskich można zatem wyróżnić 32 założycieli oraz te państwa, które przyjęte zostały do OJA zgodnie z procedurą statutową organizacji. Ich członkostwo ma formę pełnoprawną a wystąpienie z Organizacji Jedności Afrykańskiej odbywa się poprzez zawiadomienie o fakcie Sekretarza Generalnego.

Karta OJA nie przewiduje jednak możliwości zawieszenia członkostwa ani jego wykluczenia.

3. CHARAKTER SPORÓW MIĘDZYNARODOWYCH W AFRYCE

Mówiąc o roli Organizacji Jedności Afrykańskiej (OJA) i pokojowym załatwieniu sporów międzynarodowych w Afryce, niezbędne jest odniesienie się do ich historycznego charakteru. Refleksja nad afrykańskimi sporami granicznymi i terytorialnymi wskazuje bowiem na konieczność poszukiwania ich źródeł w historii kolonialnej¹⁰.

Ekonomiczne przesłanki kolonialnego wyścigu po terytoriach afrykańskich, którego apogeum przypadło na początek lat osiemdziesiątych XIX wieku, są powszechnie znane. Niezależnie od indywidualnych motywów gospodarczych, wszystkim konkurentom przyświecało generalne dążenie do zapewnienia sobie obfitych źródeł surowców na potrzeby rozwijanego przemysłu metropolitarnego a w dalszej przyszłości – również rynku zbytu dla jego produktów. Właśnie z powodu tych działań europejskie mocarstwa „posługiwały się terytoriami afrykańskimi, znanymi im w postaci kolorowych plam na niedokładnych mapach dla odwrócenia ciosów w walce o europejską równowagę sił”¹¹, nie uwzględniając losów Afrykanów i ich kontynentu.

Na fakt, że Afryka stała się punktem zapalnym, w którym każdy kraj może wywołać pretensje roszczeniowe wobec innego państwa wpłynęło więc zarówno dziedzictwo kolonialne granic, struktur, systemów politycznych i prawnych, jak i fakt szczególnej „personalizacji” sporów afrykańskich wynikający z personalizacji państwa, jak i samej władzy politycznej.

W większości takich spersonalizowanych sporów zmiana głowy państwa stanowi czynnik wystarczający do złagodzenia bądź wygaśnięcia konfliktu, a wzajemne stosunki pomiędzy prezydentami decydują, tak jak chociażby w przypadku sporu między Gwineą i Wybrzeżem Kości Słoniowej o jego wybuchu oraz kierunku rozwoju.

Oczywiście przy rozpatrywaniu charakteru sporów afrykańskich nie można pominąć kontekstu konkretnej sytuacji wewnętrznej państwa. Jeśli bowiem wziąć pod uwagę niektóre z tak zwanych oczywistych sporów granicznych, to przy bliższej ich analizie okazuje się, iż stanowiły jedynie wynik bieżących potrzeb polityki wewnętrznej, czy też zagranicznej. Przykład może tu stanowić polityka terytorialna Maroka, będąca jedynie narzę-

¹⁰ M. M. Kenig-Witkowska, *Załatwianie sporów między państwami afrykańskimi*, Warszawa 1980, s. 67 - 71.

¹¹ C. E. Carrington, *Frontiers in Africa*, „International Affairs”, London 1960, nr 4, s. 431 - 432.

dziem rozładowania problemów gospodarczych i politycznych, od których chciano odwrócić uwagę poprzez otwarty konflikt z Algierią¹².

Przy opisie charakteru sporów afrykańskich nie można pominąć także czynnika etnicznego, pomimo, iż kwestionowane jest większe jego znaczenie we współczesnych konfliktach międzynarodowych. Należy jednak podkreślić, że mają wyraźnie etniczne podłoże, czego przykład stanowi spór między Rwandą a Burundi na tle rywalizacji pomiędzy Hutu i Tutsi. Owa rywalizacja plemienna istniała zarówno wtedy, kiedy oba państwa stanowiły jedność, jak i po ich rozdzieleniu. Po uzyskaniu niepodległości przybrała jednak wymiar konfliktu międzynarodowego¹³. W takiej właśnie sytuacji, istnienia między państwami granic pokolonialnych, nie przestrzegając etnicznych realiów i sztucznie łączących grupy plemienne, bądź też w sytuacji integracji ludności bliskiej etnicznie, ale zamieszkującej obszary różnych państw, istnieje duże prawdopodobieństwo wybuchu konfliktów.

Konieczność szybkiego rozwoju państw afrykańskich powoduje, iż czynniki ekonomiczne stanowią w coraz większym stopniu determinant sporów terytorialnych. Ich podstawą są roszczenia państw, co do suwerenności nad bogactwami naturalnymi sąsiada. Można więc przypuszczać, że czynnik ekonomiczny jeszcze długo będzie odgrywał znaczącą rolę ze względu na zróżnicowanie tempa rozwoju gospodarczego państw kontynentu afrykańskiego.

Z analizy sporów afrykańskich wynika ponadto polityczny charakter wielu z nich.

Różnice ideologiczne i różne orientacje polityczne stały się bowiem przyczynkiem wybuchu takich sporów jak: między Gwineą a Wybrzeżem Kości Słoniowej, pomiędzy Ugandą i Tanzanią, Libią i Egiptem, Ghaną i Togo, czy wreszcie Senegalem a Gwineą. Polityczny charakter wymienionych sporów potwierdził fakt użycia środków politycznych w celu ich załatwienia. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że ostateczne załatwienie sporów terytorialnych na obszarze Afryki, pomimo tendencji do ich zamrożenia, odbywa się bez eliminacji ich przyczyn, bez ostatecznego rozwiązania problemu.

Ta właśnie tendencja, wygaszania sporów bez ostatecznego rozstrzygnięcia ich meritum, zdaje się być przyczyną braku stabilności stosunków międzynarodowych w Afryce¹⁴.

4. PRAKTYKA PAŃSTW AFRYKAŃSKICH W PROCESIE ZAŁATWIANIA SPORÓW MIĘDZYNARODOWYCH

Mówiąc o sposobie załatwiania sporów międzynarodowych na kontynencie afrykańskim, należy oprzeć się na badaniach prowadzonych w tym zakresie, z których wynika tendencja państw afrykańskich do wykorzysty-

¹² Tekst traktatu w: *British and foreign state Papers*, vol. XXXIV, s. 1287.

¹³ T. Lętocha, *Granice i spory afrykańskie*, Warszawa 1973.

¹⁴ T. Bensalah, „*L'enquete internationale dans le reglement des conflits*”. *Regles juridiques applicables*, Paris 1976.

wania środków dyplomatycznych, takich jak rokowania bezpośrednie, w celu likwidacji wzajemnych napięć¹⁵. Rokowania bezpośrednie, które są najdawniejszym sposobem rozstrzygnięcia kwestii spornych, zawdzięczają swoją popularność prostej i uniwersalnej formie. Taką klasyczną ich formę stanowią rokowania dyplomatyczne prowadzone zarówno na szczeblu władz jak i instytucji reprezentujących państw w stosunkach międzynarodowych. Dla rokowań charakterystyczne jest dążenie do rozwiązań kompromisowych, mających przynieść stronom wzajemne zrozumienie, pojednanie, obopólną korzyść. Z tego też względu państwa afrykańskie przyznają pierwszeństwo tej procedurze przed rozstrzygnięciami sądowymi, a wiele umów międzynarodowych wyraźnie zobowiązuje strony do jej przeprowadzenia.

Jeśli natomiast umowy nie wspominają wprost o konieczności rokowań, to należy przypuszczać, że inne sposoby mogą być wykorzystane dopiero, gdy rokowania zawiodą.

Warto podkreślić także znaczącą rolę konsultacji jako formy rokowań bezpośrednich, stosowanej zarówno w celu załatwienia sporów, jak i w procedurze prewencyjnej.

W sytuacji niemożności regulacji sporu na drodze rokowań bezpośrednich strony korzystają dodatkowo z udziału państw trzecich bądź organów międzynarodowych. Procedura ta nosi nazwę rokowań pośrednich i składa się na nią cztery formy tj. badania, mediacje, konsyliacje oraz odwoływanie się do organów regionalnych.

W przypadku mediacji mediator, którego rolę mogą pełnić nie tylko państwa udziela pomocy stronom oraz przedstawia propozycje załatwienia sporu. Udzielana przez niego pomoc ma więc charakter doradczy i tym samym nie jest obowiązująca. Stosunkowo mała użyteczność jest również przypisywana komisji badań, która napotyka na liczne trudności w ustaleniu faktów dotyczących sporu i wyciąganie z nich prawnych konsekwencji. Większa rola zatem, w procedurze rokowań pośrednich przypisywana jest konsyliacji, która nie tylko umożliwia kwestii spornej poprzez jej bezstronne i dokładne zbadanie ale również przyczynia się do osiągnięcia pojednania między stronami. Z tego też powodu w ostatnich latach państwa afrykańskie coraz chętniej korzystają z procedury konsyliacyjnej czyniąc konsyliację podstawowym wśród sposobów załatwiania sporów.

Jeżeli chodzi o organy organizacji międzynarodowych, uczestniczących w procesie załatwiania sporów, to rolę ich ogranicza się do poszukiwania rozwiązań, które mogą być przyjęte przez stronę bez konkretnego rozstrzygnięcia sporu. Wyjątek może tu stanowić Rada powołana na mocy statutu Unii Gospodarczej i Celnej Afryki Centralnej. Rozstrzyga ona spory mogące zaistnieć między członkami Unii, zbliżając w ten sposób swoją praktykę dyplomatyczną do sposobów sądowych, do których należą: sądownictwo w znaczeniu ścisłym i arbitraż międzynarodowy¹⁶.

W przypadku sądownictwa w ścisłym znaczeniu – oznacza ono stałe sądy międzynarodowe, posiadające statut oraz przepisy prawne będące

¹⁵ M. M. Kenig-Witkowska, op. cit., s. 77 - 79.

¹⁶ J. M. Bipoun-Woum, *Le droit international Africain*, Paris 1970, s. 4.

podstawą orzekania. Sam arbitraż natomiast, rozpatrywany jest w kategoriach bardzo sprawiedliwej procedury, kończącej się wyrokiem o charakterze wiążącym dla stron, które mają obowiązek poddania się mu w dobrej wierze. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że ustalenie procedury arbitrażowej jest zależne od państw, dysponujących procedurami wzorcowymi. Mówiąc o arbitrażu warto również podkreślić fakt znacznego wpływu na jego doświadczenie na rozwój sądownictwa międzynarodowego. Zjawisko to jest spowodowane niewątpliwie wiążącym charakterem orzeczeń w obu procedurach. Równocześnie jednak można zauważyć różnice między obiema instytucjami o charakterze organizacyjnym, chociażby tę dotyczącą stałości organów. O ile bowiem w sądownictwie mamy do czynienia z taką stałością tzn. skład orzekający jest z góry określony, to w arbitrażu ulega on ciągłym zmianom w zależności od rozpatrywanej sprawy oraz stron, które same określają zarówno kompetencje arbitrów jak i procedurę. Różnice dotyczą ponadto orzecznictwa, które w arbitrażu opiera się na aktach wskazanych przez strony sporu, natomiast w sądownictwie wyznaczone jest poprzez powszechnie obowiązujące normy prawa międzynarodowego. Tego rodzaju różnice wpływają niewątpliwie na większą powściągliwość państw w odwoływaniu się do metod sądowych, które narzucają konieczność podporządkowania się orzeczeniu. Środki sądowe są więc ujmowane w umowach dopiero w dalszej kolejności, do wykorzystania w sytuacji gdyby spór nie został rozstrzygnięty przy pomocy innych instytucji i procedur.

Większość umów natomiast powołuje na stałe trybunały oraz komisje arbitrażowe *ad hoc*, na których skład orzekający wpływają same zainteresowane strony. Z tej racji arbitraż i trybunały arbitrażowe cieszą się dużym zainteresowaniem państw afrykańskich uwikłanych w sporach.

5. ROLA ORGANIZACJI JEDNOŚCI AFRYKAŃSKIEJ W PROCESIE ZAŁATWIANIA SPORÓW MIĘDZYNARODOWYCH W AFRYCE

Poważna rola w procesie pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych w Afryce przypada Organizacji Jedności Afrykańskiej skupiającej obecnie wszystkie państwa kontynentu¹⁷.

Zgodnie z przyjętą 25 maja 1963 r. w Addis Abeba Kartą Organizacji Jedności Afrykańskiej, wszystkie państwa są zobowiązane załatwiać swoje spory drogą pokojową¹⁸. W ramach takiej formy regulacji obowiązują organizację oczywiście własne środki regulacyjne. Wszystkie z nich odnoszą się do idei przyświecającej działalności OJA a mianowicie panafrыkanizmu, zakładającego jedność krajów kontynentu oraz ich solidarności w obronie wspólnych interesów. Doktryna panafrыkanizmu warunkuje zatem pokojowy charakter działalności organizacji, szeroki zasięg pełnionych przez nią w procesie regulowania sporów funkcji, integrację jej członków oraz efe-

¹⁷ Ph. Chapal, *Le role de l'Unite Africaine dans le reglement des litiges entre Etats africains*, „Revue algerienne des sciences juridiques, economiques et politiques”, 1971, vol. VIII, nr 4, s. 884.

¹⁸ B. Boutros Ghali, *Les conflits de frontieres en Afrique*, Etudes et Documents, Paris 1973.

ktywności działań, wynikającą z najlepszej znajomości problemów państw afrykańskich. Owa bezsprzecznie najlepsza, w porównaniu z organizacjami pozaafrykańskimi, znajomość problemów kontynentalnych pociąga za sobą konieczność podejmowania przez Organizację Jedności Afrykańskiej walki z obcą ingerencją w wewnętrzne sprawy Afryki i jej państw. Sformułowana w tym celu przez organizację deklaracja, zobowiązuje OJA wraz z państwami członkowskimi do przeciwstawienia się działalności wywrotowej, kierowanej przeciwko Afryce a organizowanej i finansowanej przez obce mocarstwa. W deklaracji widnieje przy tym sformułowanie ściśle zabraniające wykorzystywania terytoriów państw członkowskich dla działalności wywrotowej kierowanej spoza kontynentu. Działania zaradcze tego typu, co ustanowienie opisanej tu deklaracji, kierowane przeciwko obcej interwencji wobec Afryki, stanowią jeden z warunków pokojowego oraz samodzielnego regulowania sporów przez Organizację Jedności Afrykańskiej. Samodzielna regulacja stanowi przy tym jedną z najważniejszych kompetencji organizacji, zabiegającej o pierwszeństwo rozstrzygnięcia sporów w ramach ściśle afrykańskich¹⁹.

Między innymi w celu realizacji tej właśnie kompetencji OJA powołała Komisję Mediacji, Konsyliacji i Arbitrażu, której zadaniem jest tworzenie możliwości i warunków stosowania zasady pokojowego regulowania sporów. Warunki te polegają na udzielaniu pomocy stronom sporu, poprzez dyplomatyczne poszukiwania rozwiązań, nadających się do przyjęcia przez każdą ze stron. Formalnymi rezultatami działań tego typu są: zalecenia, decyzje oraz żądania opinii doradczej, kierowanej do stron sporu, przy czym same zalecenia nie mają dla nich charakteru wiążącego a jedynie opierają swe znaczenie na autorytecie politycznym organizacji i taka też jest ich rola w procesie załatwiania sporów.

Komisja Mediacji, Konsyliacji i Arbitrażu nie odegrała dotychczas znaczącej roli w pokojowym załatwianiu sporów na kontynencie afrykańskim. Brak skuteczności w jej działaniu powodowało między innymi kierowanie przez strony skarg roszczeniowych bezpośrednio do Rady Bezpieczeństwa ONZ lub poddanie przedmiotu roszczenia prywatnym inicjatywom. Właśnie dzięki indywidualnym inicjatywom ze strony poszczególnych szefów państw afrykańskich dochodzi do pokojowego rozwiązania większości sporów.

Sama Organizacja Jedności Afrykańskiej podejmuje jednak wysiłki w celu zażegnania sporów, przede wszystkim przez stwarzanie odpowiedniego klimatu dla ich rozwiązania. Dzięki temu na polu pokojowego załatwiania sporów między państwami kontynentu afrykańskiego dochodzi do rozwiązania lub zażegnania niektórych z nich.

Klasycznym przykładem działania OJA na rzecz pokojowego załatwienia sporów międzynarodowych w Afryce jest spór na tle terytorialnym między Maroko a Algierią z 1962 roku. Na sesji Rady Ministrów, zwołanej na 11 listopada 1963 r. do Addis Abeby, obie strony przedstawiły własne punkty widzenia. Maroko opierając na prawach historycznych i religijnych, natomiast Algieria powoływała się na zawartą w karcie OJA zasadą inte-

¹⁹ T. Łętocha, *Polityka zagraniczna państw afrykańskich. Wybór dokumentów*, Warszawa 1970, s. 255 - 256.

gralności terytorialnej wszystkich państw członkowskich Organizacji. Wobec tego Rada Ministrów OJA przyjęła porozumienie zawarte między Maroko a Algierią, 29 października 1963 w Bamako, jako jedyną podstawę do dyskusji, a w celu dokładnego zbadania problemu utworzyła Komisję *ad hoc*, złożoną z przedstawicieli Etiopii, Mali, Nigerii, Senegal, Sudanu, Tanzanii i Wybrzeża Kości Słoniowej.

Powołała się też na art. III Karty OJA, przypominając o obowiązku państw afrykańskich rozwiązywania wszystkich sporów w drodze negocjacji, jak również o konieczności czynienia tego w ściśle afrykańskich ramach²⁰.

Z kolei wielka liczba nierozwiązanych sporów terytorialnych i granicznych, będąca wynikiem kolonialnej polityki mocarstw zachodnich, zmusza państwa afrykańskie do samodzielnego ich rozwiązania, przy korzystaniu z zasady *uti possidetis*²¹, czyli respektowanie granic zastanych w momencie uzyskania niepodległości.

THE ORGANIZATION OF AFRICAN UNITY
IN THE PROCESS OF PEACEFUL SETTLEMENT
OF INTERNATIONAL LITIGATION IN AFRICA

S u m m a r y

The Author discusses the genesis of the Organization of African Unity, its aims and operational principles as well as, next, its structure and regulations on membership. Then the nature of international litigation in African continent and the role of the Organization in its settlement (against general historical background) are presented. Finally, the practice of African States in the process of settlement of international litigation as well as the contribution of the OAU to this process are discussed – with a series of concrete examples of such conflicts.

²⁰ T. Łętocha, *Polityka zagraniczna państw afrykańskich. Wybór dokumentów*, Warszawa 1970, s. 255.

²¹ T. Łętocha, op. cit., s. 273 - 277.